

Гене́за розвитку інституту обґрунтованої підозри на українських територіях

Genesis of the Development of the Institute of Reasonable Suspicion on the Territory of Ukraine

Микола Місечко¹

Mykola Misechko

¹ *University of State Fiscal Service of Ukraine*

31 Universytetska street, Irpin, 08205, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.76-3](https://doi.org/10.22178/pos.76-3)

JEL Classification: K49

Received 29.10.2021

Accepted 26.11.2021

Published online 30.11.2021

Corresponding Author:

kashkinlaw@gmail.com

© 2021 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. У статті аналізується історичний шлях розвитку інституту обґрунтованої підозри в кримінальному процесі. Встановлено, що розвиток обґрунтованої підозри як процесуального інституту бере свій початок із розшукової форми судочинства. Обґрунтовано, що видання на початку XVIII ст. Короткого зображення процесів та судових тяжб є точкою відліку для вивчення історії становлення даного інституту, який в тому чи іншому вигляді отримав своє закріплення у найбільш значущих джерелах процесуального права, що діяли в останні три століття на українських територіях.

Ключові слова: підозра; обґрунтована підозра; сильна підозра; достатня підозра; підозрюваний, запідозрений.

Abstract. The article analyzes the historical development path of the institute of reasonable suspicion in criminal proceedings. It is established that reasonable suspicion as a procedural institution originates from the investigative form of justice. It is substantiated that the publication of the brief description of proceedings and litigation at the beginning of the XVIII century is the starting point for studying the history of this institution, which in one form or another has been enshrined in the essential sources of procedural law that have operated for the last three centuries in Ukraine.

Keywords: suspicion; reasonable suspicion; strong suspicion; sufficient suspicion; suspect.

ВСТУП

Значущість інституту обґрунтованої підозри для кримінального процесу засвоєна законодавцем, практиками та вченими-юристами досить давно, що підтверджується тією увагою, яку даному інституту було приділено у працях як дореволюційних, так і радянських дослідників. Важливість обґрунтованої підозри для дотримання прав та свобод особи закономірно призвела до закріплення цього інституту в сучасному кримінальному процесуальному законодавстві, а сам інститут характеризується істотним розвитком, ускладненою структурою, що включає в себе окремі субінститути. При цьому сам інститут не є статичним, він перебуває в динаміці, яка, на думку законодавця, повинна підвищити його якісну складову, забезпечити досягнення цілей, покладених на нього.

Потреба інституту обґрунтованої підозри в подальшій еволюції актуалізує науковий інтерес до історичного коріння його зародження, подальшого становлення і столітнього розвитку, оскільки дозволяє простежити зміну норм права і державну потребу в них. Перетворення, зміна сутнісних характеристик і значущості обґрунтованої підозри у вітчизняному кримінальному процесі на протязі всієї його історії дозволить найкращим чином усвідомити місце обґрунтованої підозри в сучасному суперечливому процесуальному просторі, посприє окресленню кола його проблем та можливих шляхів їх подолання.

Проблемам інституту підозри приділялося багато уваги у юридичній літературі, їм присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як О. Березиної, А. Габреляна, Ю. Церковного, В.С. Шадріна та ін. Проте, не-

зважаючи на значущість проведених ними досліджень, зазначений інститут у кримінальному судочинстві потребує подальшого ретельного осмислення й законодавчого поглибленого впорядкування.

Метою статті є одержання наукового результату у вигляді теоретичних положень щодо історії становлення і розвитку інституту обґрунтованої підозри.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Починаючи наш аналіз, варто акцентувати увагу на тому, що підозра, як явище, яке згодом було покладено в основу цілого правового інституту, не має чітких меж свого зародження, при цьому сам факт фіксації понять «підозра», «особа, що перебуває під підозрою» (підозрювана особа), простежується у правових документах з початку XVIII ст. До цього періоду відносини, що існували на українських територіях, ґрунтувались виключно на звичаєвому праві, а чинні правові акти не розмежовували підозру особи у вчиненні злочину, її обвинувачення та затримання, що не могло не вступити у протиріччя з передумовами вдосконалення законодавства. Пов'язаних: по-перше, із затвердженням розшукової форми кримінального процесу на українських територіях, без якої функціонування інституту підозри не видається можливим; по-друге, з розвитком і ускладненням самого кримінального процесу, який актуалізував необхідність виокремлення з «обвинуваченого» окремого суб'єкта кримінального процесу – «підозрюваного», навколо якого і формується інститут, що нас цікавить.

Підкреслимо, що із середини XVII ст. значна частина сучасної Лівобережної України (Гетьманщина) потрапила під владу Російського царства, яке в 1721 році перетворилося на Російську імперію. Імперія з дня свого заснування і до ліквідації в 1917 році стрімко нарощувала свої території, за рахунок земель, які на сьогоднішній день входять до складу України. Даний історичний факт призвів до того, що починаючи з середини XVII ст. на приєднані до Російської імперії українські землі поширилась дія імперського законодавства, яке в порівнянні з діючим на українських територіях звичаєвим правом було більш структурованим та розгалуженим.

У 1716 році, під враженням від європейського законодавства, Петро I розробляє і приймає Військовий статут. Однією зі складових частин Військового статуту було Коротке зображення процесів та судових тяжб [8, с. 382], що за своїм змістом становило військовий кримінально-процесуальний кодекс, але при цьому поширювалося і на загальне судочинство. Прийняте Коротке зображення процесів та судових тяжб можна вважати першим чинним на українських територіях правовим актом, у якому були зафіксовані поняття «підозра», «підозріла особа», «особа, що перебуває під підозрою», хоча й без їх змістовного визначення. Глава 6 Короткого зображення процесів та судових тяжб, присвячена застосуванню розпитуванню з пристрастю і тортурами, повністю була побудована на наявності в судді «задовільної підозри» (обґрунтованої підозри) в тому, що підозрювана особа скоїла злочин. Виходячи з норм зазначеної глави, можна підсумувати, що підозра в кримінальному процесі почала виконувати роль ймовірного висновку уповноваженого органу про ймовірну причетність особи до вчиненого злочину.

У цій частині кримінальний процес був запозичений у Німеччини, де існувала необхідність наявності достовірних доказів для того, щоб застосовувати до особи тортури. У разі підозри кількох осіб у вчиненні одного злочину тортур зазнавала та особа, яка була в кілька більшої підозрі, відмінній від інших, в яких підозрювались решта учасників злочину. Тобто, вже на початковому етапі розвитку підозри простежується сувора залежність можливості здійснення подальших дій від підтвердження ймовірної причетності особи будь-якими фактами, які викривають її [17, с. 53]. «Задовільність», зазначена в Короткому зображенні процесів та судових тяжб виступала критерієм підозри, котрий переконував суддю в тому, що підозрюваний міг скоїти злочин; даний критерій повністю залежав від наявності обставин (ст. 6 Глави 5), що вказують на об'єктивне виникнення підозр: спроба відповідача сховатися; взаємини з іншими злочинцями; вчинення схожих злочинних дій раніше; погрози потерпілому від злочину; суперечливі показання суду; визнання або вихвалання у скоєнні злочину в інших місцях; наявність достовірного свідка злочину.

Реформи, що стосувалися різних інститутів кримінального процесу, тривали і в подаль-

шому, при цьому законодавством був запозичений не лише німецький, а й англійський та французький передовий досвід. Так, Установи для управління губерніями Всеросійської імперії 1775 року згадували у своїх нормах осіб, які перебувають під підозрою, тобто таких, яким ще не було висунуто будь-якої офіційної претензії (звинувачення). Законодавець зажавав розмежувати (на європейській манер) правовий статус підозрюваного й обвинуваченого, запровадив низку прав, які могли бути реалізовані особою до висунення їй обвинувачення. Подальша еволюція цих норм простежується в Книзі 2 «Про судочинство за злочинами» Зводу законів кримінальних [9], який був включений до Зводу законів Російської імперії 1832 року.

Як і попереднє імперське законодавство, Звід законів кримінальних не давав трактування поняття «підозра», хоча систематично використовував термінологію, характерну для даного правового інституту. Підозра виділилася в окрему форму пізнання ймовірної причетності особи до злочину, зі своїм переліком специфічних даних, які її утворюють. Опосередковано розвитку інституту обґрунтованої підозри сприяло те, що законодавець передбачав такий вид вироку, як «залишення в підозрі». Тобто особа, не звинувачена у вчиненні злочину (якій не винесено обвинувальний вирок), але проти якої існують докази її ймовірної причетності до скоєння злочину, могла бути «залишена в підозрі». По суті, така особа перебувала в перманентному статусі підозрюваного, відмінному від статусу обвинуваченого. На практиці досить часто виявлялося, що вирок «залишення в підозрі» несе для особи наслідки, сумірні з покараннями при винесенні обвинувального вироку. Показовою для цього періоду є думка відомого юриста А.Ф. Коні про те, що ця система, зв'язуючи переконання судді та вносячи в його роботу елемент бездушного механізму, створює кримінальний суд, безсилий у ряді випадків покарати дійсно винного, але досить могутній, щоб зруйнувати особисте життя людини злиттям безконтрольного порушення переслідування воєдино із засудженням та залишенням невинного в підозрі, що змушує його болісно переживати сором, який ні роз'яснити, ні скинути з себе не можна. Під покровом даної системи іноді вершилися кримінальні справи, зміст яких і тепер, через багато років, хвилює й ображає почуття

справедливості. Так, судді надавалася лише одна можливість: за відсутності власного визнання підсудного та двох присяжних свідків, залишати винного в сильній підозрі у тих випадках, коли, пропонований секретарем вирок про звільнення обвинуваченого від суду і слідства, бентежив совість, пов'язану формальностями [3, с. 6]. Багато сучасників А. Коні, як і він сам, звертаючи уваги на несправедливість існуючих норм, піддавали їх аналізу та критиці, пропонували шляхи вирішення нагальної проблеми (понад 80 % вироків відносилися до «залишення в підозрі»), чим і сприяли подальшій еволюції інституту обґрунтованої підозри.

Звід не оперував поняттям «обґрунтована підозра», надаючи «перевагу» таких оборотам, як «сильна підозра» або «достатня підозра». При цьому конструкція самих норм, той сенс, який був у них вкладений законодавцем, та їх реалізація на практиці свідчили про синонімічність зазначених понять. Так, в ст.ст. 976, 979 Зводу говориться про те, що якщо деякі докази викликають відносно особи «сильну підозру» у вчиненні злочину, то таку особу слід «брати» для допиту та дослідження обставин справи, «не дивлячись ні на які особисті привілеї». «Достатність підозри» безпосередньо залежала від факту визнання обвинуваченим своєї провини.

Конкретика щодо критеріїв обґрунтованої підозри з'явилася після прийняття 8 червня 1860 року:

Наказу поліції про провадження дізнання для розслідування обставин, що можуть містити в собі злочин або проступок. Наказ передбачив обов'язок поліцейських чинів займатися провадженням дізнання та сприяти судовій владі у здійсненні кримінального правосуддя. Сутність же дізнання, в основному, полягала у зборі відомостей, необхідних для пересвідчення в тому, що подія, поєднана зі злочином, дійсно мала місце. Встановлювалося, що поліція при провадженні дізнання має право арешту або особистого затримання лише за підозрених у злочинах, за які в законі передбачається позбавлення всіх статусних прав або втрата всіх особливих (особисто і статусно привласнених) прав та переваг, коли обвинувачені перебувають у підвідомчій поліції місцевості, причому лише в таких випадках, коли: 1) злочинець захоплений на місці та під час вчинення злочину; 2) коли злочин вчине-

но очевидно і гласно; 3) коли очевидці злочину вкажуть прямо на особу злочинця; 4) коли на підозрюваному або в його житлі буде знайдено очевидні сліди злочину або його речові докази; 5) коли запідозрений зробив замах на втечу або його було заарештовано після втечі (ст. 15) [10, с. 726];

Іменного указу запровадження судових слідчих, в якому були викладені загальні положення про провадження слідства та правила провадження слідчих дій. Якщо у слідчого відносно особи існували достатні підозри у скоєнні ним злочину чи проступку, слідчий виносив постанову про особисте затримання, домашній арешт, передачу під нагляд поліції або на поруки (ст.ст. 86, 87, 90) [10, с. 722-723]. Достатність підозр багато в чому обумовлювалася тим, за яких обставин було затримано особу. В цілому, підстави для виникнення підозри фактично стали підставами для затримання особи.

До середини XIX ст. в Російській імперії сформувалося розвинуте кримінально-процесуальне законодавство, але при цьому існувала неузгодженість різних нормативних джерел. Незважаючи на їх систематизацію та включення до Зводу законів, багато в чому ці джерела були застарілими, неспроможними ефективно регулювати кримінально-процесуальні відносини. Зазначена нами проблема недосконалості імперського законодавства була вирішена проведенням судової реформи в 1864 році, яка завершилась виданням 20 листопада 1864 року «Судових статутів», який включив в себе Статут кримінального судочинства [11]. Статут кримінального судочинства об'єднав у собі норми розглянутих нами вище актів прийнятих прийняття 8 червня 1860 року. Так, ст. 15 Наказу поліції про провадження дізнання для розслідування обставин, що можуть містити в собі злочин або проступок, була повністю продубльована в ст. 257 Статуту. В якості додаткової підстави застосування до особи заходів щодо припинення ухилення від слідства було додано «відсутність у підозрюваного місця постійного проживання або осілості». Для перешкоджання здійсненню обвинуваченням ухилення від слідства дозволялося вживати наступних заходів: 1) відібрання виду на проживання або зобов'язання їх за допомогою підписки про явку до слідства і непокидання місця проживання; 2) передача під особливий нагляд поліції; 3) віддача на поруки; 4) взяття

застави; 5) домашній арешт; 6) взяття під варту (ст. 416). Подальше законодавство, аж до розвалу Російської імперії, виходило з даних норм, які в тій чи іншій варіації повторювалися в різних нормативно-правових актах. Одним із таких актів став Короткий наказ волонським і сільським начальникам з розкриття злочинів і затримання злочинців 1884 року [12], до якого було включено перелік зі ст. 416 Статуту кримінального судочинства, доповнений ще однією підставою: «якщо при запідозрених будуть знайдені фальшиві печатки, фальшиві паспорти або інші фальшиві папери» (п. 10). Даний Короткий наказ примітний тим, що в ньому масово використовувався поняття «запідозрений». Виходячи з норм цього нормативно-правового акта та їх внутрішнього змісту, стає цілком зрозуміло, що дане поняття використовувалося виключно як синонім поняття «підозрюваний».

Не можна не погодитися з позицією О. Березиної стосовно того, що часте вживання поняття «запідозрений» у правових актах розглянутого часового періоду не свідчить про те, що законодавець дійшов єдиної термінології для позначення фігури підозрюваного. В інших документах того періоду, як і раніше, без чіткого розмежування використовувалися терміни «підозрюваний» та «обвинувачений», які найчастіше застосовувалися в якості синонімів [1, с. 46]. На підтвердження цього можна навести Інструкцію прокурора Київської судової палати М. Шепелева чинам поліції Київської судової палати щодо виявлення та дослідження злочинів 1883 року, Інструкцію прокурора Харківської судової палати В. Давидова чинам поліції щодо виявлення й дослідження злочинів 1898 року, Інструкцію прокурора Харківської судової палати О. Крилова чинам поліції щодо виявлення та дослідження злочинів 1914 року і т. д. Загалом, у законодавстві імперського періоду підозрюваному приділялося менше уваги в порівнянні з іншими учасниками кримінального процесу, внаслідок чого підозрюваний не був забезпечений ні законними гарантіями від зловживань, ні повноцінним правом на захист від підозри та звинувачення і т. д. Слід зазначити, що практика і теорія намагалися вирішити дане питання, проте об'єктивні суспільні процеси, які спричинили Революцію 1917 року та руйнацію Російської імперії, не надали для цього достатньо часу.

Перша післяреволюційна п'ятирічка не сприяла внесенню розуміння в регулювання інституту обґрунтованої підозри. Нова влада в перші роки свого існування не мала чіткого уявлення про функціонування судочинства, старі закони скасовувалися, створювалися нові владні структури, які приймали безліч нових, пронизаних «духом революції» актів, що тією чи іншою мірою впливали на підстави та порядок затримання осіб за вчинення злочину, умови й терміни їх утримання під вартою і т. п. Якість істотно поступалася кількості, що не сприяло вибудовуванню чітких процесуальних правил, які б дотримувалися в структурі органів, які мали відношення до кримінального судочинства. Так, при описі порядку попереднього розслідування про пред'явлення обвинувачення як про процесуальну дію взагалі не згадувалося в перші післяреволюційні роки. Що стосується затриманого, то у правових актах цього періоду він згадується і як підозрюваний (запідозрений), і як обвинувачений. При цьому в одних і тих же документах зазначені поняття могли згадуватися як синоніми, що в цілому вносило ще більшу плутанину в кримінальний процес. Особа, яка перебувала під вартою, могла залишатися під слідством тривалий час без пред'явлення їй звинувачення у вчиненні конкретного злочину, тобто по суті, була затримана за підозрою в скоєнні злочину, з неможливістю відстоювати свої права, оскільки закон їх не передбачав.

Кримінально-процесуальний кодекс УСРР 1922 року [15] став першим післяреволюційним кодифікованим правовим актом, який регламентував усі стадії кримінального судочинства, але при цьому стосовно питання про статус підозрюваного в кримінальному процесі загалом та підозру зокрема, він не вніс нічого нового. Так, про підозру не йшлося мови зовсім, а особа підозрюваного згадувалася в поодиноких статтях та без акцентування на ній уваги, чим підкреслювалося несуттєве, тимчасове становище підозрюваного в кримінальному процесі. Також без належної правової регламентації залишався момент виникнення підозри.

---

¹³ 10 березня 1919 року по 30 січня 1937 року республіка мала назву – «Українська Соціалістична Радянська Республіка». Згідно з Конституцією 1937 р., порядок слів у назві республіки було змінено на «Українська Радянська Соціалістична Республіка»

Подальша перебудова системи державного управління в країні, прийняття Основ кримінального судочинства СРСР і союзних республік 1924 року, які закріпили необхідність притягнення в якості підозрюваних осіб лише в суворо визначених випадках, вимагали внесення до КПК УСРР 1922 року досить значних змін, внаслідок чого було прийняте рішення розробити новий КПК УСРР, який набув чинності 1 липня 1927 року. КПК УСРР 1927 року [16] порівняно з КПК 1922 року доповнювався новими положеннями, які відображали тенденцію посилення впливу держави на суспільство. Щодо підозрюваного закон передбачав застосування запобіжних заходів до пред'явлення йому обвинувачення. При цьому, затримання підозрюваного допускалося за наявності тих же підстав, які були зазначені в Статуті кримінального судочинства 1864 року, з доповненням ще однієї – «невстановлення особи». На практиці трактування й застосування норм КПК УСРР 1922 року та 1927 року були зведені до того, що перед пред'явленням обвинувачення уповноважені органи допитували всіх осіб у якості підозрюваних. Підозра висувалася незалежно від форми розслідування кримінальної справи.

Практика допитів, що передували звинуваченню, коли на слідчого та органи дізнання не покладалася обов'язок роз'яснення підозрюваному сутності підозри, а провадження допиту пов'язувалося з можливістю застосування до допитуваного запобіжних заходів, зрозуміло, аж ніяк не сприяла забезпеченню прав осіб, які зазнавали кримінального переслідування. За такої правової регламентації інститут підозри перетворюється на засіб, що дозволяє застосовувати весь арсенал заходів кримінально-процесуального примусу на самих ранніх етапах попереднього розслідування. Висунення підозри без її чіткого формулювання й наділення підозрюваного відповідним процесуальним статусом переслідувало єдину мету – з найменшими витратами сил і часу викрити особу у вчиненні злочину [18, с. 108], що в цілому не сприяло встановленню демократичних засад у кримінальному процесі, передбачених Конституцією СРСР 1936 року та Конституцією УРСР 1937 року. Незважаючи на конституційні норми, що декларували право громадян на особисту недоторканність та позбавлення їх волі лише на підставі санкції прокурора або за ухвалою

суду, практика йшла шляхом позасудових репресій, які отримали суттєве поширення на всій території СРСР у 30-50 роках ХХ ст. Що стосується інститутів підозрюваного в цілому та обґрунтованої підозри зокрема, то з 1937 року до кінця 50-х років вони, фактично, припинили своє існування. Пов'язано це було з прийняттям Прокуратурою СРСР Циркуляра «Про підвищення якості розслідування» від 05.06.1937 року № 41/26 [6], який при допиті громадян, підозрюваних у скоєнні злочину, забороняв органам дізнання та попереднього слідства називати їх підозрюваними та наказував взагалі усунути з практики фігурування на слідстві особи в статусі підозрюваного. Так, усі особи, щодо яких існували дані про скоєння ними злочину, повинні були притягнуті до кримінальної відповідальності та допитані лише в якості обвинувачуваних. Незважаючи на прийняття Циркуляра № 41/26, до КПК УСРР 1927 року відповідних змін внесено не було, що породило наступну колізію: кодекс передбачав таку фігуру кримінального процесу, як «підозрюваний», але на практиці вона припинила своє існування. Така ситуація спричинила безпосереднє пред'явлення особі обвинувачення навіть у тих випадках, коли для цього не існувало достатньої кількості доказів, що лише сприяло порушенню прав осіб, залучених у кримінальний процес.

В середині 50-х років ХХ ст. у СРСР почала домінувати точка зору стосовно того, що усунення підозрюваного з кримінального процесу було помилковим кроком. У зв'язку з реформуванням законодавства, яке було розпочато в даний період, інститут обґрунтованої підозри отримав «нове життя». Ухвалення Основ кримінального судочинства Союзу РСР та союзних республік від 25.12.1958 року [7] дозволило виділити підозрюваного в якості самостійного учасника кримінального процесу в новому Кримінально-процесуальному кодексі Української РСР від 28.12.1960 року № 1001-05 [4]. У 1976 році було розроблено і прийнято Положення про порядок короткочасного затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину [13], яке встановило порядок короткотривалого затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, з метою в'яснення причетності затриманого до злочину та вирішення питання про застосування до затриманого запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

КПК УСРР 1960 року містив норми, які у своїй сукупності регулювали часові рамки – порядок виникнення підозри та закінчення її дії, закріпив випадки, при настанні яких особа набуває статусу підозрюваного (ст. 106). Указом Президії ВР Української РСР «Про внесення змін і доповнень до Кримінально-процесуального кодексу Української РСР» від 16.04.1984 року № 6834-X [14] кодекс було доповнено ст. 43-1 («Підозрюваний»). Підозрюваний вважався тимчасовою фігурою на стадії попереднього розслідування. Важливою особливістю також стало й те, що показання підозрюваного визнавалися в якості доказів (ст. 73). В цілому ж, підозра під час дії КПК УСРР 1960 року досягла такого розвитку, що, безсумнівно, дозволило теоретикам говорити про практичне існування даного правового інституту.

Разом з тим, прийняття КПК УСРР 1960 року не вирішило до кінця дискусії, пов'язаної з появою підозрюваного у кримінальній справі, у зв'язку з чим деякі вчені висловились за розширення процесуальних актів підозри особи у вчиненні злочину. Крім того, законодавець, сформулювавши поняття підозрюваного (ст. 43-1), залишив без уваги основне – саму підозру. При цьому сама процедура висунення підозри здійснювалася за допомогою протоколу затримання або постанови про застосування запобіжного заходу. В цілому, аналіз норм КПК 1960 року дозволяє констатувати, що поняття «підозра» безпосередньо пов'язувалося із застосуванням органом дізнання до особи такого заходу примусу, як затримання. Вченими неодноразово наголошувалося на вузькості такого підходу, пропонувалося розширити підстави висунення підозри та скорегувати механізм реалізації підозри в кримінальному процесі.

Після набуття Україною незалежності постало питання про оновлення кримінального процесуального законодавства. Вважалося, що новий кодекс повинен вирішити більшість проблем вітчизняного кримінального процесу, які залишилися в ньому як спадок радянського періоду. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України повинен був врахувати у своїх нормах європейські, демократичні традиції та принципи, гарантії дотримання прав і свобод громадян, передбачені нормами міжнародного права, що повинно було позитивно відобразитись на ре-

гулюванні процедурних аспектів затримання особи, підозрюваної у скоєнні злочину.

Законодавець, розуміючи важливість інституту обґрунтованої підозри як однієї з гарантій забезпечення доступу громадян до правосуддя, охорони їх прав та свобод, а також законності у кримінальному провадженні, приділив йому особливу увагу. Загальний порядок повідомлення про підозру передбачений главою 22 КПК України, яка має назву «Повідомлення про підозру» та складається з таких статей: «Випадки повідомлення про підозру» (ст. 276); «Зміст письмового повідомлення про підозру» (ст. 277); «Вручення письмового повідомлення про підозру» (ст. 278). Така побудова цієї глави дає підстави зробити висновок, що законодавець пов'язує процесуальну діяльність із повідомлення про підозру з сукупністю процесуальних дій слідчого та/або прокурора, зміст яких полягає у встановленні юридичних і фактичних підстав для повідомлення про підозру (ст. 276), складанні письмового процесуального документа (повідомлення про підозру) (ст. 277) та його врученні особі (ст. 278). Разом з тим, КПК України, як і раніше, не містить визначення поняття «підозра». Крім того, час, що минув з моменту прийняття нового кодексу, також підтверджує, що запроваджена законодавцем процедура (повідомлення про підозру) не є ідеальною та потребує подальшого вдосконалення. Еволюція інституту обґрунтованої

підозри на сьогоднішній день не завершена, окремі його складові, як і раніше, потребують подальшого вдосконалення, на чому автор вже акцентував увагу раніше [5] та вважає за доцільне зробити їх об'єктом своїх наукових пошуків у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначимо, що розвиток обґрунтованої підозри як процесуального інституту бере свій початок із розшукової форми судочинства. Підозра виникає там, де причетність суб'єкта до злочину для уповноваженої особи ще не підтверджена достатніми даними, де процес пізнання є ланцюжком від ймовірного до достовірного. Встановлено, що видання на початку XVIII ст. Короткого зображення процесів та судових тяжб є точкою відліку для вивчення історії становлення даного інституту, який в тому чи іншому вигляді отримав своє закріплення у найбільш значущих джерелах процесуального права, що діяли в останні три століття на українських територіях. У якості системоутворюючих законодавчих актів, що зіграли важливу роль у становленні інституту обґрунтованої підозри, виділені наступні: Звід законів кримінальних 1832 року, Статут кримінального судочинства 1864 року, КПК УСРР 1927 року, КПК УРСР 1960 року та КПК України 2012 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Berezina, E. (2009). *Zaderzhanie podozrevaemogo kak institut ugolovnogo sudoproizvodstva* [Detention of a suspect as an institution of criminal justice] (Doctoral dissertation). Moscow (in Russian)
[Березина, Е. (2009). *Задержание подозреваемого как институт уголовного судопроизводства* (Кандидатская диссертация). Москва].
2. Gabrelian, A. (2021). *Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pravookhoronnykh orhaniv shchodo protydii ekonomichnii zlochynnosti* [Directions for improving the effectiveness of law enforcement agencies in combating economic crime]. *Derzhavne upravlinnia ta administruvannia, sfera obsluhovuvannia, ekonomika ta mizhnarodni vidnosyny yak rushiini sily ekonomichnoho zrostannia derzhav XXI stolittia* (pp. 2–18). Vinnytsia (in Ukrainian)
[Габрелян, А. (2021). Напрями підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності. *Державне управління та адміністрування, сфера обслуговування, економіка та міжнародні відносини як рушійні сили економічного зростання держав XXI століття* (с. 2–18). Вінниця].
3. Koni, A. (1913). *Vvedenie k sistematicheskomu komentariyu Ustava ugolovnogo sudoproizvodstva* [Introduction to a systematic commentary on the Criminal Procedure Charter]. Moscow: KUL'TURA (in Russian)

[Кони, А. (1913). *Введение к систематическому комментарию Устава уголовного судопроизводства*. Москва: КУЛЬТУРА].

4. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainiskoi RSR (USSR), 28.12.1960, № 1001-05. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-05#Text> (in Ukrainian)
[Кримінально-процесуальний кодекс Української РСР (УССР), 28.12.1960, № 1001-05].
5. Mischechko, M. (2020). Shchodo okremykh problemnykh polozhen instytutu povidomlennia pro pidozru za kryminalnym protsesualnym zakonodavstvom Ukrainy [Regarding certain problematic provisions of the institute, the report on suspicion under the criminal procedure legislation of Ukraine]. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy*, 1(30), 95–109 (in Ukrainian)
[Місечко, М. (2020). Щодо окремих проблемних положень інституту повідомлення про підозру за кримінальним процесуальним законодавством України. *Слово Національної школи суддів України*, 1(30), 95–109].
6. Prokuratura SSSR. (1937). *O povyshenii kachestva rassledovaniya* [On improving the quality of the investigation], 05.06.1937, № 41/26. *Socialisticheskaya zakonnost'*, 7 (in Russian)
[Прокуратура СССР. (1937). *О повышении качества расследования*, 05.06.1937, № 41/26. *Социалистическая законность*, 7].
7. Osnovy ugolovnoogo sudoproizvodstva Soyuza SSR i soyuznykh respublik [Fundamentals of criminal proceedings in the USSR and the union republics] (USSR), 25.12.1958. Retrieved September 1, 2021, from <https://docs.cntd.ru/document/9006425> (in Russian)
[Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик (РФ), 25.12.1958. Актуально на 01.09.2021. URL: <https://docs.cntd.ru/document/9006425>].
8. Rossijskaya Imperiya. (1830). *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj Imperii. Sobranie Pervoe. Vol. V. 1713-1719* [Complete collection of laws of the Russian Empire. Meeting First. Volume V. 1713-1719]. Saint-Peterburg: Tipografiya II Otdeleniya Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva Kancelyarii (in Russian)
[Российская Империя. (1830). *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Первое. Том V. 1713-1719*. Санкт-Петербург: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии].
9. Rossijskaya Imperiya. (1830). *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj Imperii. Sobranie Pervoe. Vol. XV. 1758-1762* [Complete collection of laws of the Russian Empire. Meeting First. Volume XV. 1758-1762]. Saint-Peterburg: Tipografiya II Otdeleniya Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva Kancelyarii (in Russian)
[Российская Империя. (1830). *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Первое. Том XV. 1758-1762*. Санкт-Петербург: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии].
10. Rossijskaya Imperiya. (1830). *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj Imperii. Sobranie Vtoroe. Vol. XXXV. 1860* [Complete collection of laws of the Russian Empire. Meeting First. Volume XXXV. 1860]. Saint-Peterburg: Tipografiya II Otdeleniya Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva Kancelyarii (in Russian)
[Российская Империя. (1830). *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Второе. Том XXXV. 1860*. Санкт-Петербург: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии].
11. Rossijskaya Imperiya. (1867). *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj Imperii. Sobranie Vtoroe. Vol. XXXIX. 1864* [Complete collection of laws of the Russian Empire. Meeting First. Volume XXXIX. 1864]. Saint-Peterburg: Tipografiya II Otdeleniya Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva Kancelyarii (in Russian)
[Российская Империя. (1867). *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Второе. Том XXXIX. 1864*. Санкт-Петербург: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии].
12. Rossijskaya Imperiya. (1887). *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj Imperii. Sobranie Tretye. Vol. IV. 1884* [Complete collection of laws of the Russian Empire. Meeting First. Volume XXXV. 1860].

Saint-Peterburg: Tipografiya II Otdeleniya Sobstvennoj Ego Imperatorskogo Velichestva Kancelarii (in Russian)

[Российская Империя. (1887). *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Третье. Том IV. 1884.* Санкт-Петербург: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии].

13. Polozhennia pro poriadok korotkochasnoho zatrymannia osib, pidozriuvanykh u vchynenni zlochynu [Regulations on the procedure for short-term detention of persons suspected of committing a crime] (Ukraine), 13.07.1976, No 4203-IX. Retrieved October 13, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v4203400-76/print> (in Ukrainian)
[Положення про порядок короткочасного затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину (Україна), 13.07.1976, № 4203-IX. Актуально на 13.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v4203400-76/print>].
14. Pro vnesennia zmin i dopovnen do Kryminalno-protsesualnoho kodeksu Ukrainskoi RSR [On Amendments to the Criminal Procedure Code of the Ukrainian SSR] (Ukraine), 16.04.1984, No 6834-X. Retrieved October 13, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6834-10#Text> (in Ukrainian)
[Про внесення змін і доповнень до Кримінально-процесуального кодексу Української РСР (Україна), 16.04.1984, № 6834-X. Актуально на 13.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6834-10#Text>].
15. USSR. (1922). *Ugolovno-processual'nyj kodeks USSR 1922* [Criminal Procedure Code of the Ukrainian SSR 1922]. Har'kov: YUI NKYU USSR (in Russian)
[УССР. (1922). *Уголовно-процессуальный кодекс УССР 1922.* Харьков: ЮИ НКЮ УССР].
16. USSR. (1928). *Ugolovno-processual'nyj kodeks USSR 1927* [Criminal Procedure Code of the Ukrainian SSR 1927]. Har'kov: YUI NKYU USSR (in Russian)
[УССР. (1928). *Уголовно-процессуальный кодекс УССР 1927.* Харьков: ЮИ НКЮ УССР].
17. Cerkovnyj, Yu. (2011). *Institut podozreniya i osobennosti ego realizacii pri proizvodstve doznaniya* [The institution of suspicion and the peculiarities of its implementation in the production of an inquiry] (Doctoral dissertation). Moscow (in Russian)
[Церковный, Ю. (2011). *Институт подозрения и особенности его реализации при производстве дознания* (Кандидатская диссертация). Москва].
18. Shadrin, V. (1999). *Obespechenie prav lichnosti pri rassledovanii prestuplenij* [Ensuring personal rights in the investigation of crimes] (2nd ed.). Volgograd: Yuridicheskij institut MVD RF (in Russian)
[Шадрин, В. (1999). *Обеспечение прав личности при расследовании преступлений* (2-е изд.). Волгоград: Юридический институт МВД РФ].